

1990

AKADEMIA UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE.

Nr. inwentarza

C - 4479.

SPRAWOZDANIE

KOMISYI FIZYJOGRAFICZNEJ

obejmujące

2399

pogląd na czynności dokonane w ciągu roku 1879

oraz

2399

materyjały do fizyjografii Galicyi.

(Z 1 tablicą drukowaną i z mapą Babięj Góry, tudzież 3ma tablicami litografowanemi).

~~~~~

Tom czternasty.

~~~~~

W KRAKOWIE,

W Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego
pod zarządem I. Stelcła.
1880.

	Str.
Średni kierunek wiatru i liczba dostrzeżonych kierunków wiatru w odsetkach	[68]
Stan zachmurzenia nieba, Średnie dzienne	[96]
Ilość opadu w milimetrach	[126]
Grady w roku 1879 podał Dr. WIERZBICKI	[161]
Pioruny w roku 1879 przez tegoż	[168]
Wykaz stanu wody na rzekach galicyjskich w r. 1879 zestawił IGNACY KRANZ asystent obserwatorium astronomicznego w Krakowie	[169]
Spostrzeżenia fito- i zoo-fenologiczne z roku 1879. Zestawił JAN RALSKI słuchacz Wydziału filozoficznego w Uniwersytecie Jagiellońskim	[217]
Spostrzeżenia fitofenologiczne z r. 1879	[217]
1. Rośliny wspólnie uważane: w Krzeszowicach, Podgórzu pod Krakowem, Bięczu, Pilźnie, Starój-Wsi, Złoczowie, Tarnopolu, Stanisławowie i Peczeniżynie	[217]
2. Rośliny uważane tylko w poszczególnych miejscowościach	[232]
3. Postrzeżenia fitofenologiczne poczynione w ogrodzie botanicznym w Warszawie w r. 1879 przez JP. CYBULSKIEGO	[233]
4. Wykaz dojrzewania zbóż w Pilźnie w latach 1876—79 przez JX. LENARTOWICZA	[234]
Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym	[234]
1. Pojawy wspólnie uważane	[234]
2. Pojawy uważane w poszczególnych miejscowościach	[240]
Wypadki spostrzeżeń magnetycznych zrobionych w Krakowie w r. 1879 przez Dra WIERZBICKIEGO	[241]
Dodatek. Ciężota w stopniach Cels. w Kołomyi	[242]

Część II.

Materyjały zebrane przez Sekcje: botaniczną, zoologiczną, orograficzno-geologiczną i chemiczną.

Chrzaszczki zebrane w górach Solotwińskich podał A. M. ŁOSIŃSKI	(3)
Zapiski florystyczne z powiatu bobreckiego. Podał BRONISZAW GUSTAWICZ	(13)
Mięczaki zebrane na Podolu w Lipcu i Sierpniu r. 1879. Podał JÓZEF BĄKOWSKI (Tablica I)	(62)
Spis mięczaków zebranych na Babięj Górze w r. 1879 przez STEFANA STORIECHIEGO, oznaczonych przez p. J. BĄKOWSKIEGO	(77)

• Roślinność Babięj Góry pod względem geograficzno-botanicznym przez Dra H. ZAPĄŁOWICZA. (Tablica drukowana do str. 137, II Tablica litografowana i mapa Babięj Góry, wraz z przekrojami)	(79)
Dodatek do flory Pilska, Policy i Makowskiej góry przez Dra ZAPĄŁOWICZA	(237)
Chrzaszczki zebrane w okolicy Kotowej Woli. Podał Dr. J. JACHNO	(251)
Mięczaki zebrane w r. 1879 w okolicy Rzeszowa podał JÓZEF BĄKOWSKI	(254)
O porfirze w Królestwie Polskiem przez Dra JANA TREJDOSIEWICZA (Tablica III)	(258)

MIĘCZAKI

zebrane na Podolu w Lipcu i Sierpniu r. 1879.

PODAŁ

JÓZEF BĄKOWSKI.

W XIII tomie „Sprawozdań Kom. fizyogr.“ podałem spis mięczaków z okolic Bóbrki i Przemyślan. Stósownie do programu tych poszukiwań, udałem się w bieżącym roku na właściwe Podole. Wycieczki rozpocząłem od Halicza, chciałem się bowiem najpierw dowiedzieć, jak daleko posuwają się Dniestrem właściwe dopływem czarnomorskim gatunki, zwłaszcza gatunek *Neritina fluviatilis* L., następnie poznać zasięg geograficzny gatunków cechujących południową część Podola w porównaniu z północno-zachodnią. Jakoż przekonałem się, że mięczaki żyjące w okolicach Halicza i Niżniowa są prawie takie same, co ważniejsza, że nawet właściwe Podolu gatunki, jak *Amalia marginata* Drp., *Daudebardia Langi* Pf., *Pupa muscorum* L., występują w obu tych miejscowościach. Dopiero w okolicach Zaleszczyk pojawiają się formy południowe, których w zachodniej części Podola nie znajdowałem, jakoto: *Hyalina hydatina* Rossm., *Xerophila striata* Müll., *X. striata* var. *Nilsonii* Cless., *X. instabilis* Zgl., *Pupa muscorum* var. *madida* Gredler. Niektóre znowu gatunki, na północno-wschodnim obszarze rzadkie, występują tu w znacznej ilości, co dowodzi, że tu jest ich główna siedziba. Do takich należą: *Daudebardia Langi* Pfeiff., *Chondrula tridens* Müll., *Clausilia turgida* Zgl., *Clausilia plicata* Drp. Nader ważnym punktem pod względem geograficznego rozsielenia zwierząt jest Wołczyniec pod Stanisławowem, żyją tam bowiem na

skałach gipsowych mięczaki podolskie jak: *Daudebardia Langi* Pfeiff., *Patula solaria* Menke., *Pupa doliolum* Bruguière, *Clausilia filograna* Zgl., podczas gdy ich już nie ma w najbliższej okolicy na zachód położonej. Zatem miejscowość ta różni się od przyległych nie tylko swą fauną owadniczą, jak to wykazał prof. ŁOMNICKI, ale także fauną mięczaków, ma bowiem piętno wschodniego Podola.

Jako niemniej ważną miejscowość dla poszukiwań malakozoologicznych wymieniam Niżniów. Zebrałem bowiem tamże, mianowicie zaś w lasach Koropca na wapieniach jurajskich tyle gatunków, jak nigdzie indziej na Podolu. Przyczyny skupienia tylu gatunków w okolicy niżniowskiej szukać należy tylko w geologicznych stosunkach. Na jurajskich bowiem skałach żyje zazwyczaj bardzo wiele gatunków, często w niezwykłej ilości okazów, czego dowodem są wapienie krakowskie.

Wycieczki odbywałem wzdłuż Dniestru od Halicza aż poza Mielnicę, stamtąd udałem się nad Zbrucz i posunąłem się do Skąły, ze Skąły zaś przez Czortków do Trembowli i Tarnopola. Bogactwo fauniczne Podola, znane już z poszukiwań w innych kierunkach, mogą też stwierdzić pod względem malakologicznym. Znalazłem bowiem 117 gatunków i 29 odmian, a między niemi jeden gatunek i kilka odmian nowych dla fauny europejskiej. Nowych gatunków i odmian dla fauny krajowej zebrałem 21, a wliczając do tego dwa gatunki: *Daudebardia Heldii* Cless. i *Pupa substriata* z Rudy nad Bugiem, wykazuję w spisie ogółem 23 nowych gatunków i odmian. Gatunki te i odmiany są odszczególnione gwiazdką. Gatunki: *Chondrula galiciensis* Cless., *Xerophila instabilis* var. *Bąkowskiana* Cless., *Clausilia plicata* var. *tenustriata* m. i *Anodonta mutabilis* var. *Zbruczensis* m. są nowe dla fauny europejskiej. Trzy pierwsze opisał S. CLESSIN w r. 1879 w pierwszym tomie pisma *Malakozoologische Blätter*. Ponieważ to czasopismo u nas nie jest rozpowszechnione, przeto dla ułatwienia oznaczenia podaję na dołączonej tablicy wierne ryciny, w spisie zaś diagnozy form opisanych przez Clessina. Na tej tablicy pomieściłem także odmiany, które sam opisać zamierzam, oraz takie formy, których zmienność jest uderzająca w niektórych miejscowościach, a tym samym godna zanotowania.

1. *Arion empiricorum* Fér. Pospelity koło Halicza i na Wołczyniu pod Stanisławowem, niemniej także w lasach i zaroślach wzdłuż całego biegu Dniestru, nad dolnym i górnym Seretem, nad Niczłąwą i Zbruczem. W Niżniowie widziałem najokazalsze rude okazy.

2. *Ar. subfuscus* Drp. Napotykałem go tylko w okolicy Niżniowa.

3. *Ar. hortensis* Fer. Koło Halicza i Stanisławowa należy do najpospolitszych ślimaków nagich, tudzież wszędzie indziej nad Dniestrem i jego dopływami.

4. *Amalia marginata* Drp. Na zwaliskach zamku w Haliczu i w okolicy w lasach nad brzegami Dniestru i dopływów, w Niżniowie, Potoku, Uścieczku i Mielnicy, również w lasach w Iwanii i w Zaleszczykach na piaskowcach dewońskich i wapieniach trzeciorzędowych, nad Seretem koło Gródka, Kasperowic i Trembowli, a nad Zbruczem po Skalę. We wszystkich tych miejscowościach pojawia się dość licznie w czasie deszczu po drzewach. Nagi ten ślimak, podany przeze mnie, w zeszłym roku z okolic Bóbrki i Przemyślan, zamieszkuje więc całe Podole.

5. *Limax cinereo-niger* Wolf. Żyje w licznych odmianach nad Dniestrem i dopływami. Na Wołczyńcu znalazłem okaz zupełnie biały, bez najmniejszego śladu podłużnych czarnych plamek i kręsek. Białe odmiany z nielicznymi czarnymi plamkami widziałem także koło Niżniowa, Uścieczka, w lasach trembowelskich i w Kudryńcach nad Zbruczem, jednak miały one zawsze płaszcz szaro-popielaty, co dowodzi, że albinizm tego gatunku jest rzadkością, powstałą zapewne pod topograficznymi wpływami.

6. *L. Schwabii* Ffld. Pod Haliczem i na Wołczyńcu pospolity. Koło Niżniowa widziałem często okazy ciemno-granatowe, prawie czarne. Po raz ostatni napotykałem go koło Potoka i nad Strypą w Beremianach, gdzie też, jak się zdaje, będzie przechodziła wschodnia granica jego rozszedlenia poziomego.

7. *L. agrestis* L. Nad Strypą, Seretem, Zbruczem i Dniestrem po zboczach jarów pospolity, a często nader liczny. Pod Gródkiem i Kasperowcami widywałem nieraz po 40 i więcej okazów pod jednym odłamem kamienia.

8. *L. laevis* Müll. Pod kawałkami gnijącego drzewa koło Halicza, w Zaleszczykach nad Dniestrem, w Kudryńcach i Skale nad Zbruczem.

9. *Daudebardia Langi* Pfeiff. Pod Haliczem, na Wołczyńcu pod Stanisławowem, koło Niżniowa, Uścieczka, Zaleszczyk i w Kasperowcach nad Seretem. Wprawdzie nigdzie nie występuje licznie, ale w każdym z tych miejscowości zebrałem po kilka okazów.

* 10. *D. Heldii* Clessin. Dwa okazy tego gatunku znalazłem 1876 r. w Strzyżowie pod Rzeszowem, zaś w rok później kilkanaście okazów w lesie rudeńskim obok Kamionki Strumiłowej pod opadłymi liśćmi. W Niemczech należy on do najrzadszych ślimaków, bo znany tylko z dwu miejscowości w Bawarii. Znalazłszy go w dwu tak odległych u nas okolicach, sądzę, że poziome jego rozmieszczenie będzie jeszcze o wiele obszerniejsze.

11. *Vitrina pellucida* Müll. Nad Dniestrem i dopływami zbierałem wszędzie tylko skorupy.

12. *V. diaphana* Drp. Koło Halicza i na Wołczyńcu pod Stanisławowem, ale bardzo rzadki.

13. *Hyalina glabra* Stud. Wszędzie na Podolu w lasach i jarach nad Dniestrem i dopływami począwszy od Halicza. Zwierzęta wydają z siebie woń czosnkową jak *H. alliaria* Miller.

14. *H. cellaria* Müll. W lasach koło Niżniowa, Uścieczka i Zaleszczyk.

15. *H. nitens* Mich. Wszędzie po Podolu.

16. *H. nitidula* Drp. Napotykaną razem z poprzedzającą i zwykle w większej ilości.

17. *H. pura* Ald. Po całym Podolu rozrzucony nad Dniestrem, Seretem i Zbruczem. W Kudryńcach i koło Trembowli zbierałem skorupki szkliste i białawe.

* 18. *H. hydatina* Rossm. Gatunek ten znany dotąd z Dalmacji zdaje się być rzadkim, napotykałem go bowiem zazwyczaj w małej liczbie okazów pod Uścieczkiem, Zaleszczykami i w Kudryńcach nad Zbruczem.

19. *H. crystallina* Müll. W lasach pod opadłymi liśćmi na całym Podolu.

20. *H. crystallina* var. *subterranea* Broug. W pojedynczych okazach koło Niżniowa.

21. *H. diaphana* Stud. W lasach nad Dniestrem i dopływami. Puste skorupki zbierałem w odmiałach rzek.

22. *H. fulva* Müll. W pojedynczych okazach pod Uścieczkiem, Gródkiem i Kudryńcami.

23. *Zonitoides nitida* Müll. W Haliczu nad Dniestrem, w Dobrowlanach pod Zaleszczykami po skałach wodą nasiąkłych, w Kudryńcach i koło Skąły na brzegach Zbrucza.

24. *Patula rotundata* Müll. Nieliczny w lasach trembowelskich.

25. *P. ruderata* Stud. Puste skorupki zbierałem w odmiałach Zbrucza, zaś żywe okazy tylko w lasach koło Trembowli.

26. *P. solaria* Menke. Nieliczny na skałach gipsowych na Wołczyńcu, a nad Dniestrem i niektórymi dopływami zbierałem tylko puste skorupki.

27. *P. pygmaea* Drp. Pospolity w lasach pod Koropcem, także i indziej na Podolu nierzadki.

28. *Acanthinula aculeata* Müll. Kilka okazów zebrałem pod Niżniowem i koło Uścieczka.

29. *Vallonia pulchella* Müll. Występuje na całej wyżynie podolskiej.

30. *V. costata* Müll. Zawsze napotykaną w towarzystwie poprzedzającego.

* 31. *V. tenuilabris* Braun. Żyje tylko w północnej Rosji, zaś w środkowej Europie w jednej i to odosobnionej okolicy w Alpach szwabskich pod Eyach. Pierwsze okazy, jakie pod Uścieczkiem nad Dniestrem zebrałem, były puste, co mnie naprowadziło na domysł, że ten gatunek należy u nas do wymarłych, tém bardziej, że zasięg jego geograficzny w dyluwialnym okresie był w Europie bardzo znaczny. Jednak ślady naskórka z bardzo wyraźnymi fałdami poprzecznymi na okazach później także w odmiałach Dniestru pod Zaleszczykami zebranych, każą raczej wierzyć, że gatunek ten żyje u nas jeszcze w obe-

cnym okresie, co atoli dopiero późniejsze poszukiwania będą mogły rozstrzygnąć.

32. *Triodopsis personata* Lm. W lasach pod Haliczem, na Wołczyńcu i koło Niżniowa zbierałem okazy żywe, zaś dalej na Podolu prawie wszędzie tylko puste skorupy na odmiatach rzek.

33. *Petasia bidens* Chemnitz. Miejscami na odmiatach rzek puste skorupki.

34. *P. bidens* var. *major* Rossm. Pospolity na całym Podolu.

35. *Fruticicola granulata* Ald. Po największej części tylko puste skorupki na odmiatach rzek.

36. *Fr. hispida* L. Wszędzie nad rzekami zbierałem tylko puste skorupki. Prawdopodobnie żyje on tylko w północnej części Podola.

37. *Fr. strigella* Drp. Wszędzie na Podolu począwszy od Halicza po otwartych wzgórzach, zboczach jarów, często także w lasach, zaś wśród ruin zamku trembowelskiego bardzo licznie.

38. *Fr. fruticum* L. Po zaroślach nad potokami od Halicza począwszy na całym Podolu. Odmiany paskowane i niepaskowane, zupełnie białe, jakoteż białe z ciemnym paskiem występują wszędzie i prawie zawsze razem.

39. *Fr. carpatica* Friv. Żyje na całym badanym obszarze. Miejscami występuje bardzo licznie, jak n. p. koło Mielnicy nad potokiem Wikorówka.

40. *Campylaea faustina* Zgl. Od Halicza po Zbrucz nigdzie nierzadki, zaś w Iwaniu nad Dniestrem na piaskowcach dewońskich występuje licznie w pięknych i dorodnych okazach.

41. *Xerophila instabilis* Zgl. Typowa forma tego gatunku występuje dość licznie od Uścieczka po Zbrucz na południowych zboczach jarów na piaskowcach i wapieniach trzeciorzędnych.

* 42. *X. instabilis* var. *Bąkowskiana* Clessin. Fig. 8 a, b. Nową tę dla fauny europejskiej odmianę zbierałem już na odmiatach Dniestru pod Niżniowem. Żyje prawie wszędzie razem z formą typową. Koło Skwały nad Zbruczem także pospolity.

Celem zwrócenia uwagi naszych przyrodników na tę odmianę i ułatwienia im oznaczenia téjże, podaję oprócz ryciny także główne cechy rozeznawcze: Skorupka mniejsza niż formy typowej, cała wyraźnie i nieregularnie pofałdowana nawet pod spodem; niekiedy tylko brudno biała lub żółtawa bez pasków, zwykle biaława lub żółtawa z zmienną liczbą i szerokością ciemnych pasków, przechodzących często w plamki. Ułożeniem i kształtem pasków przypominają skorupki tego gatunek *Xerophila candicans* Zgl. (*Helix obvia* Zgl.), zachowują atoli zawsze typowe swe piętna. Skręty zaokrąglone, ponad ostatni wystające i zwolna wznoszące się. Skrętów wszystkich 5—6. Otwór kolisty z brzegami jak u formy typowej. Dorosłe okazy dochodzą do 13 mm. w średnicy, a do 8 mm. wysokości. Przejściowe kształty od typowej formy do téj odmiany nie są na Podolu rzadkie. Odmianę tę zbierałem także

w r. 1868 w Romanowie w powiecie bobreckim i w Uszkowicach pod Przemyslanami.

* 43. *X. striata* Müll. Nad Seretem w Gródku i Kasperowcach, nad Dniestrem pod Zaleszczykami, nad Zbruczem od Kudryniec po Skalę po zboczach jarów i zwykle razem z *X. instabilis*.

* 44. *X. striata* var. *Nilsonii* Cless. W Skale nad Zbruczem znalazłem tylko dwie skorupki téj odmiany.

45. *Arianta arbustorum* L. W Gródku nad Dniestrem i w odmiatach Seretu i Zbrucza napotykałem tylko puste i uszkodzone skorupy. Pomimo starannych poszukiwań nie znalazłem nigdzie żywych ślimaków. Skorupy pochodzą prawdopodobnie z północnej części Podola. JP. Józef Dziędzielewicz zbierał przed laty ten gatunek w Brzeżańskiem. O jego rozmieszczeniu w kraju mamy jeszcze mało szczegółów. Koło Krakowa, w Tatrach, na Babięj górze należy do najpospolitszych ślimaków. Koło Rzeszowa nigdzie go nie znalazłem, podobnież w innych okolicach wschodniej Galicyi i tém szczególniejsze jest więc jego pojawienie się na wyżynie podolskiej.

46. *Tachea austriaca* Mühlf. W Haliczu pod ruinami zamku i w okolicy po zaroślach bardzo liczny. Na Podolu żyje wszędzie licznie na zboczach jarów.

47. *Helicogena pomatia* L. Od Halicza po Zbrucz i Trembowłę wszędzie w lasach, zaroślach i po jarach pospolity i liczniejszy aniżeli *H. lutescens*.

48. *H. lutescens* Zgl. Od Wołczyńca pod Stanisławowem po Zbrucz i Trembowłę znajdowałem go niemal wszędzie po zboczach jarów zazwyczaj razem z poprzednim gatunkiem, w Trembowli wśród ruin zamku w wielkiej liczbie.

49. *Chondrula tridens* Müll. Od Uścieczka po Zbrucz i Skalę po zboczach jarów na południe zwróconych liczny i razem z *Xerophila instabilis*.

* 50. *Ch. galiciensis* Clessin. Żyje w tych samych okolicach i miejscach co *Ch. tridens*, ale mniej licznie.

Niejednokrotnie podawano w „Sprawozd. Kom. fizyogr.“ gatunek *C. tridens* Müll. (*Bulimus tridens* Müll.) z różnych miejscowości tak wschodniej, jakoteż zachodniej Galicyi. W moich poprzednich sprawozdaniach przytoczyłem go z Rudy nad Bugiem i z okolic Bóbrki i Przemysła. Prof. KRÓL oświadczył się w XIII tomie Spraw. Kom. fiz. za wykręśleniem tego gatunku z fauny krajowej, a to na podstawie orzeczenia CLESSINA, który uważa podawany dotychczas gatunek pod nazwą *Ch. tridens* za nowy dla fauny europejskiej. Przystudjowawszy ponownie zebrany materiał przekonałem się, że w samej rzeczy okazy pochodzące z okolic Niemirowa, Przemysła, Rzeszowa i Krakowa również jak większa liczba okazów z nad Bugu i z okolic Bóbrki i Przemysła, należą do gatunku *Ch. galiciensis*, Wszelakoż w ostatnich miejscowościach żyje niewątpliwie także *Ch. tridens*, lubo o wiele jest rzadszy niż *Ch. galiciensis*. Natomiast na Podolu pierwszy jest pospolity, drugi o wiele rzadszy. Nie ma zatem potrzeby wykręślać *Ch.*

tridens z fauny krajowej, należy go tylko ściśle odróżniać od po krewnego gat. *Ch. galiciensis*. Celem ułatwienia rozpoznania obu form podaję ich rycinę.

Fig. 1 — 3 przedstawia trzy odmienne kształty gatunku *Chondrula tridens*, zebrane na Podolu. Takowe różnią się od form przedstawionych w Ikonografii ROSSMAESLERA, zaś forma Fig. 2 odpowiada jeszcze najbardziej siedmiogrodzkim formom opisanym przez BIELZA. Fig. 4 przedstawia gat. *Ch. galiciensis*, którego cechy następnie określiła CLESSIN:

Testa rimata ovato-oblonga minute striatula cornea, nitida, apice obtusiusculo, anfr. 7 convexiusculi, ultimus vix descendens, basi rotundatus; apertura semi-ovata, subobliqua, $\frac{1}{3}$ altitudinis paulo superans; peristoma albolabiatum; margo exterior medio unidentata, margo columellaris reflexa; paries aperturalis dente uno, valide remota; columella obliqua unidentata. — Lg. 10 mm. Diam. 4 mm. (Malakozoologische Blätter t. I. 1879 r. str. 7, 8.)

51. *Napaeus obscurus* Müll. Pod Haliczem rzadki, podobnież na Wołczyńcu i koło Niżniowa. Nad Seretem w Kasperowcach na piaskowcach trzeciorzędowych pospolity, ale tu zbierałem same tylko puste skorupki. Żyje także w lasach trembowelskich.

52. *Cochlicopa lubrica* Müll. Rozrzucony po całym Podolu po zboczach jarów nad rzekami i potokami.

53. *Pupa doliolum* Brug. Na Wołczyńcu na skałach gipsowych. Nad Dniestrem niemal wszędzie na wapieniach i piaskowcach trzeciorzędnych po lasach. W lasach trembowelskich i nad Zbruczem po Skałę.

54. *P. muscorum* L. Koło Halicza po otwartych wzgórzach pod kamieniami licznie. Na Podolu wszędzie nad Dniestrem i dopływami. Najliczniej występuje na pokładach krédowych.

* 55. *P. muscorum* var. *madida* Gredler. (var. *pratensis* Clessin). Odmiana ta, znana dotychczas z południowej Bawaryi i Tyrolu, żyje prawie wszędzie razem z formą typową po jarach podolskich. Niektóre skorupki zbliżają się bardzo kształtem do odmiany *elongata* Cless.

56. *P. minutissima* Hartm. Od Halicza po Zbrucz żyje nielicznie na pokładach drugo- i trzeciorzędnych.

* 57. *P. costulata* Nils. Jeden tylko okaz żywy znalazłem w Kudryńcach nad samym Zbruczem razem z *P. minutissima*. Znany z północnych Niemiec, gdzie należy także do rzadkich ślimaków.

58. *P. inornata* Mich. Kilka okazów poczęści jeszcze niewykształconych zebrałem w lasach pod Niżniowem.

59. *P. antivertigo* Drp. Kilka okazów znalazłem koło Tarnopola.

60. *P. pygmaea* Drp. Zbierałem go pojedynczo od Halicza po Zbrucz.

* 61. *P. substriata* Jeffreys. W r. 1877 znalazłem tego małego ślimaczka w Rudzie nad Bugiem w lesie liściastym w czasie dłuższej

śloty. W wymienionej miejscowości zebrałem podówczas 10 okazów, ale szukałem tychże wśród rześatego dęszczu prawie dzień cały. Żyje prawie w całych Niemczech, ale wszędzie należy do bardzo rzadkich ślimaków. Najliczniej ma się jeszcze pojawiać w południowej Bawaryi.

62. *P. pusilla* Müll. Po lasach w jarach nad Dniestrem, Seretem i Zbruczem zbierałem go w pojedynczych okazach.

63. *P. angustior* Jeff. Nader rzadki w odmiałach Zbrucza pod Kudryńcami.

64. *Clausilia laminata* Mont. - Pospolity wszędzie w lasach nad Dniestrem i jego dopływami, koło Skały i Trembowli.

* 65. *Cl. laminata* var. *virescens* A. Schm. Żyje pojedynczo razem z formą typową na całym Podolu.

66. *Cl. orthostoma* Mke. Wszędzie na Podolu po lasach pospolity. Na Wołczyńcu pod Stanisławowem bardzo liczny.

* 67. *Cl. orthostoma* var. *filiformis* Parr. Razem z formą typową, na Podolu liczniejszy niż koło Halicza.

68. *Cl. elata* Zgl. Występuje pojedynczo w lasach od Niżniowa po Zbrucz.

* 69. *Cl. turgida* var. Clessini mihi fig. 5 a, b. Nowa dla fauny europejskiej odmiana. Skorupka przeświecająca wydłużona, brzuchata i prawie $1\frac{1}{2}$ razy tak wielka jak skorupka formy typowej opisaniej w Ikonografii Rossmässlera, barwy brunatnej z odcieniem ceglasto-żółtawym i połyskiem. Skręty z razu zwolna powiększające się, potem od 4. rażniej. Skorupka wzdłuż nieregularnie, ale mocno pofałdowana, brzegi otworu odgięte, otwór często więcej czworoboczny aniżeli gruszkowaty, z kołouściem ciemno-ceglastym, takowe z prawej strony w górze z kilkoma mniej lub więcej wyraźnymi fałdzikami. Dł. skorupki 18—20 mm., szerok. 4—4 $\frac{1}{2}$ mm., dł. otworu 4 mm., szerok. 3 mm. Odmiana ta żyje pojedynczo nad Dniestrem, Seretem i Zbruczem w lasach na pokładach trzecio- i drugorzędnych. Pod samymi Zaleszczykami na stokach głębokiego jaru nad potoczkiem z góry spadającym, poniżej kaplicy św. Jana żyje licznie i razem z *Cl. plicata*.

70. *Cl. filigrana* Zgl. Na Wołczyńcu na gipsach, koło Uścieczka na wapieniach, a pod Kasperowcami na piaskowcach trzeciorzędnych; dalej występuje jeszcze w Kudryńcach, koło Skały i Trembowli.

71. *Cl. tumida* Zgl. Skorupki ze zwierzętami zbierałem na wapieniu jurajskim pod Niżniowem, zresztą tylko puste i pojedynczo na odmiałach Dniestru, Seretu i Zbrucza.

72. *Cl. stabilis* Zgl. Należy na Podolu do ślimaków rzadkich i występuje koło Halicza, Niżniowa, Kudryńca i pod Trembowlą pojedynczo. Wszędzie znajdowałem formę typową, zgodną z opisem E.

A. BIELZA (*Mollusken Siebenbürgens*), tylko pod Haliczem dwa okazy mniejsze i znacznie od tamtych odróżniające się.

73. *Cl. latestriata* Bielz. Po jarach wśród lasów pod Koropcem i Nowosiólkami.

* 74. *Cl. dubia* var. *podolica* Clessin. fig. 6 a, b.

Nowa dla fauny europejskiej odmiana. Skorupka smukła, wydłużona, regularny stożek przedstawiająca, prawie $1\frac{1}{2}$ razy większa niż formy typowej, wiśniowo-czarna. Zagłębienia w spojeniach międzyskrętowych nieznaczne, zakręty regularnie i zwolna powiększające się. U niektórych środkowe zakręty zwiększają się różnie i wtedy wygląda cała skorupka w środku wyęta i nieco do formy typowej zbliżona. Ostatni skręt zajmuje zaledwie $\frac{1}{4}$ całej skorupki. Podłużne fałdki na skorupce nieregularne i w większych odstępach niż u typowej formy. Otwór jajowaty, wszystkich okrętów 11 — $12\frac{1}{2}$. Dł. skorupki 14—18 mm., szerokość w średnicy 3—4 mm., dł. otworu $3\frac{1}{2}$ —4 mm., szerokość $2\frac{1}{2}$ —3 mm.

Odmiana ta pojawia się już koło Niżniowa pod Koropcem chociaż rzadko, zaś w Iwaniu pod Uścieczkiem nad samym Dniestrem po ściankach dewońskiego piaskowca bardzo licznie. Pod Kasperowcami żyje znowu w lesie na piaskowcach trzeciorzędnych. Odmianę tę wraz z innymi posyłałem do p. S. CLESSINA i on ją tak nazwał, lecz nie dowiedziałem się dotąd, gdzie ją opisał.

75. *Cl. cana* Held. Na całym Podolu od Halicza po Zbrucz i Trembowłę w lasach pod opadłymi liśćmi, a w czasie deszczu po drzewach. Najliczniej żyje w lasach trembowelskich na pokładach trzeciorzędnych.

* 76. *Cl. cana* var. *obscura* Schm. Razem z formą typową, ale bardzo rzadko koło Niżniowa.

77. *Cl. plicata* Drp. W Haliczu liczny na ruinach zamku, na Podolu po ściankach i zboczach jarów nad rzekami również pospolity. Jestto najpospolitszy ślimak na całym dotąd zwiedzonym obszarze.

* 78. *Cl. plicata* var. *tenuistriata* mihi. fig. 7 a, b.

Skorupka smukła i kształtem więcej do *Cl. biplicata* aniżeli do pospolitej u nas w całym kraju *Cl. plicata* podobna. Fałdki podłużne ma mniej wydatne, ale regularniejsze, liczniejsze i delikatniejsze, otwór jajowaty wydłużony, ściętniony, brzegi otworu więcej odgięte, a na brzegu kołusciowym nie ma wcale tych drobnych listeweczek jak forma typowa i w tym względzie ma także wiele podobieństwa z *Cl. biplicata*. Jestto forma pośrednia między *Cl. plicata* var. *implicata* Bielz. a *Cl. plicata* var. *inulta* Parr.

Koło Niżniowa na wapieniach jurajskich rzadka.

79. *Succinea putris* L. Wszędzie na Podolu nad rzekami, cza-

sem także w wodach stojących na liściach jęczogłówki (*Sparganium*). Najpiękniejsze okazy zbierałem nad Seretem i Gniezną pod Trembowłą.

80. *S. Pfeifferi* Rossm. Od Halicza po Zbrucz, Trembowłę i Tarnopol na brzegach wód stojących i płynących. Koło Zaleszczyk po skałach źródłaną wodą zroszonych.

81. *S. oblonga* Drp. W lasach pod opadłymi liśćmi i po jarach nielicznie.

* 82. *S. oblonga* var. *humilis* Drouet. Tylko miejscami i zwykle z formą typową.

83. *Carychium minimum* Müll. Prawie wszędzie po wilgotnych miejscach w lasach. W Kudryńcach na odmiałach Zbrucza bardzo licznie.

84. *Acme polita* Hartm. Jeden okaz znalazłem w lesie koło Koropea.

85. *Valvata piscinalis* Müll. Halicz, Niżniów Uścieczko. W Serecie pod Trembowłą i Tarnopolem bardzo licznie występuje.

86. *V. cristata* Müll. W wodach stojących nad Dniestrem w Niżniowie i nad Gniezną koło Trembowli.

87. *Vivipara vera* Ffld. Pospolity w stawie tarnopolskim.

88. *Bythinia tentaculata* L. W wodach stojących, rzadziej w płynących.

89. *B. ventricosa* Gray. Kilka okazów znalazłem koło Halicza.

90. *Lithoglyphus naticoides* Fer. Żyje w mule i na kamieniach po brzegach rzek, najliczniej w Dniestrze od Halicza po ujście Zbrucza. Nierzadki także w Serecie pod Kasperowcami, a Zbruczem posuwa się po Skalę, chociaż im wyżej, tym rzadszym się staje. Gatunek ten zatrzymuje w Dniestrze i dopływach dość stałą postać, pomimo nieraz odmiennych warunków, w pośród których przebywa. Trzy tylko pierwsze skręty bywają często więcej lub mniej ponad ostatni wzniezione. ¹⁾

91. *Melanopsis Esperii* Fer. W Dniestrze wszędzie, począwszy od Halicza po brzegach na kamieniach i pod nimi licznie. Na odmiałach Dniestru i jego dopływów przy ujściu zwykle w wielkiej ilości. W Zbruczu zbierałem żywe okazy aż po Skalę, a w Serecie jeszcze

¹⁾ Dr. J. Jachno wymienia w swjej broszurze: Materyjały do fauny malako-zoologicznej galicyjskiej gatunek: *L. naticoides* Fer., nie podając miejscowości, zaś gat. *L. fuscus* Zgl. z Podola (podany przez Küstera). Ja zbierałem wszędzie tylko *L. naticoides* i nie zdaje mi się, aby *L. fuscus* żył na Podolu, skoro znany jest dotąd tylko z Krainy, a A. E. Bielz nie podaje go także z Siedmiogrodu. Prawdopodobnie daty podane o tym gatunku w I i IV tomie Spraw. Kom. fiz. dotyczą również gat. *L. naticoides*.

koło Trembowli i Tarnopola. Przy ujściu tych rzek do Dniestru jest gatunek ten jak i następujący pospolity, a im dalej od ujścia, tym rzadszy, tak, iż koło Skaly, Trembowli i Tarnopola tylko pojedyncze napotykałem okazy. Tak samo ma się rzecz z nadwietrzalimi skorupkami leżącymi w odmiałach tychże rzek. Żyjące zwierzęta nie wszędzie przy brzegu znaleźć można, często trzeba ich szukać w głębszych miejscach i to na większym obszarze, zanim się znajdzie kilka okazów.

92. *M. acicularis* Fer. Zajmuje ten sam obszar co i poprzedni z którym zawsze razem żyje, tylko pod Haliczem występuje mniej licznie, aniżeli *M. Esperi*.

Oba gatunki ulegają w Dniestrze, Serecie i Zbruczu znacznym zmianom tak co do kształtu, jakoteż budowy i ubarwienia skorupki. Formy typowe jednego i drugiego zbierałem w Zbruczu pod Kudryńcami i w Skale. Pod Haliczem ma *M. Esperi* skorupki bardziej wypukłe i grubsze, a pierwsze skręty zwykle nadpsute. Można by je uważać za wybitną odmianę formy typowej, a może nawet, jak mi p. S. CLESSIN pisze, za osobny gatunek. Przypatrywałem się tym nadpsutym skorupkom pod mikroskopem i zdaje mi się, że przyczyny takiego uszkodzenia należy szukać prawdopodobnie w jakichś grzybkach na skorupce rozsiadłych.¹⁾

W fig. 17. i 18. przedstawiłem właśnie kształty takich uszkodzonych skorupek gatunku *M. Esperi* z Dniestru pod Haliczem, które uważam za odmiany formy typowej w fig. 19. przedstawionej, a pochodzącej ze Zbrucza pod Kudryńcami. Fig. 20 a, b. przedstawia ten sam gatunek z Dniestru z pod Uściczka, kształtem a nawet ubarwieniem, znacznie od poprzednich różniący się. Porównanie tych czterech rycin przekonywa, że mamy tu do czynienia z uderzająco różnymi kształtami, mogącymi śmiało uchodzić za odrębne odmiany.

M. acicularis ulega także dość licznym zmianom. W Dniestrze pod Haliczem różni się już bardzo znacznie od żyjących w Dniestrze pod Uściczkiem ob. fig. 21. Koło Halicza zbierałem okazy również jak i *M. Esperi* uszkodzone i przeto do tego gatunku bardzo podobne. W fig. 22 przedstawiona skorupka pochodzi ze Zbrucza pod Kudryńcami i jest wedle mego zdania formą typową *M. acicularis*.

93. *Neritina fluviatilis* L. W Dniestrze pod Haliczem i w Bystrzycy pod Woleczyńcem. W Woronie koło Tyśmienicy. W Dniestrze zresztą wszędzie i licznie. W Serecie zbierałem jeszcze żywe, chociaż już nader rzadko koło Tarnopola, a w Zbruczu koło Skaly.

¹⁾ *Unio*, *Anodonta*, *Melanopsis*, *Vivipara*, niektóre gatunki z rodz. *Limnaea* i inne mają często nadpsute, jakby powygrzyżane skorupki. Przyczyną tego nadpsucia są w wielu wypadkach grzybki i stały prąd wody. Zauważano, że skorupki niektórych gatunków *Melania*, *Navicella* i *Neritina* w ten sposób ulegają uszkodzeniu.

Neritina fluviatilis L. Zatrzymuje wszędzie w Dniestrze i jego dopływach charakterystyczne swe znamiona, atoli w ubarwieniu bywa zwykle bardzo zmienna. Kréski i plamki jaśniejsze na skorupie, często żywej barwy różowej, blade lub ciemno fioletowej występują dopiero wtedy wyraźniej, gdy próżne skorupki na brzeg wyrzucone już poprzednio w korycie rzeki o piasek i żwir starły się. Na żywych okazach barwa nigdy nie jest tak jaskrawa.

94. *Limnaea stagnalis* L. Forma typowa żyje w Gnieźnie i Serecie pod Trembowlą.

95. *L. stagnalis* var. *angulata* Clessin. W wodach stojących pod Mielnicą i w stawie tarnopolskim.

96. *L. stagnalis* var. *colpodia* Bourguignat. W stawie tarnopolskim.

97. *L. auricularia* L. Forma typowa żyje w wodach stojących pod Niżniowem, w Serecie pod Trembowlą i w stawie tarnopolskim. Na stepie Pantalichy (ŁOMNICKI).

98. *L. auricularia* var. α . fig. 9 i 10. W Serecie od ujścia do Dniestru aż po Tarnopol.

99. *L. auricularia* var. β . fig. 11. W Zbruczu na kamieniach, po brzegach i zatokach aż po Skalę. Skorupki są prawie zawsze namulcem powleczone.

Limnaea auricularia L. występuje na całej wyżynie podolskiej w nader zmiennych kształtach. W wodach stojących żyją inne odmiany, inne znowu w płynących. Odmiany fig. 9 i 10 są dla Seretu tak cechujące, jak forma w fig. 11 przedstawiona dla Zbrucza. Skręty obu odmian są zwykle nieregularne, u zbruczowych zaś często jeszcze najrozmaicij powyginaane i pokręcone. Przyczyny tak zmiennych kształtów i budowy samej skorupy należy szukać tylko w fizycznych, a prawdopodobnie także w chemicznych stosunkach wód podolskich.

100. *L. ovata* Drp. Forma typowa żyje licznie w stawie tarnopolskim. Nierzadka także na stepie Pantalichy (ŁOMNICKI).

101. *L. ovata* var. *patula* Dacosta. W stawie tarnopolskim.

102. *L. ovata* var. *janoviensis* Król. W stawie tarnopolskim.

Ryciny, które profesor KRÓL do swego spisu dołączył nie przedstawiają należycie tej nowiej odmiany. Pod tą samą nazwą podał także opis i rycinę tej odmiany S. CLESSIN w *Malakozoologische Blätter* z r. 1869 str. 11 tabl. 1 fig. 7. Opis i rycina zdjęte są z okazów przezemnie nad Bugiem zebranych. Charakterystyczne cechy tej odmiany, podane przez p. S. CLESSINA są następujące: *Testa mediocris, spira proportionaliter elongata. acuteconica; anfr. 5 elongati, regulariter et lente accrescentes. Apertura elongato-ovata; peristoma leviter labiatum, acutum, columella arcuata. Lg. 20, diam. 11, apt. lg. 13, lat. 8.5 mm.* Jest to więc jedna z mniejszych form, ale tak ze Szklą i Niemirową, z kąd ją prof. KRÓL podaje, jakoteż z innych okolic Galicyi wschodniej i zachodniej mam w swym zbiorze o wiele większe, chociaż i mniejsze od opisaniej także do rzadkich nie należą.

Najbardziej ceehują tę odmianę wydłużenia czterech pierwszych skrętów tak znaczne, jak u żadnej innej do tego gatunku należącej. Dotychczas uważałem tę formę za *Limnaea ovata* var. *fontinalis* Studer, do której w istocie najwięcej się zbliża i dla tego głosiłem ją pod tą nazwą w poprzednich swych sprawozdaniach. Błąd ten prostuję i oświadczam, że podana tam jako *L. fontinalis* jest odmianą *L. janoviensis*, którą odmianę przedstawiam w fig. 12.

103. *L. palustris* M. Forma typowa żyje rozrzucona po całym Podolu: Halicz, Mielnica, Tarnopol.

104. *L. palustris* var. *turricula* Held. Żyje po całej wyżynie podolskiej w wodach stojących. Niektóre okazy dorastają zaledwie 9—12 mm. i są już zupełnie wykształcone. Fig. 14 przedstawia *L. palustris* z wód z pod Winiatynieć koło Gródka, zaliczam ją do odmiany *turricula*, jakkolwiek kształtem i ułożeniem skrętów także i od niej nieco się wyróżnia.

* 105. *L. palustris* var. *septentrionalis* Clessin. Bardzo liczna w stawie tarnopolskim.

106. *L. truncatula* Müll. Nad Dniestrem w Uścieczku i Dobrowlanach pod Zaleszczykami w wodach stojących, podobnie nad Sereciem i Zbruczem. Nierzadka także w samym Dniestrze i w dopływach na kamieniach. Koło Trembowli w potokach wśród lasów i w stawie tarnopolskim.

* 107. *L. truncatula* var. *ventricosa* Moq. Tand. fig. 13.

Zaliczam ją do odmiany *ventricosa*, chociaż skręty górne są u niej o wiele niższe i bardziej ściśnione niż u odmiany właściwej. Znalazłem ją w Serecie pod Gródkiem.

108. *L. peregra* Müll. Miejscami w wodach stojących, zaś pod Skalą pojedynczo w Zbruczu.

109. *Planorbis corneus* L. Miejscami w stojących wodach i w stawie tarnopolskim.

110. *Plan. marginatus* Drp. W wodach stojących po całym Podolu.

111. *Plan. vortex* L. W stawie tarnopolskim i indziej nad Dniestrzem i jego dopływami w wodach stojących, ale rzadko.

112. *Plan. vortex* var. *compressus* Mich. Koło Halicza w wodach stojących bardzo rzadki, a pod Kudryńcami nad Zbruczem puste skorupki.

113. *Plan. rotundatus* Poiret. W Winiatyńcach pod Gródkiem w wodach stojących i w Uścieczku na odmiałach Dniestru.

114. *Plan. septemgyratus* Zgl. W wodach stojących nad Dniestrzem pod Niżniowem i Zaleszczykami, koło Winiatynieć i w stawie tarnopolskim.

115. *Plan. contortus* L. W wodach stojących koło Niżniowa, Gródka, Kudrynieć i Tarnopola.

116. *Plan. glaber* Jeff. Po zatokach Seretu koło Kasperowie na *Myriophyllum* licznie, podobnie w Gnieźnie i Serecie pod Trembowlą i Tarnopolem.

117. *Plan. Rossmuessleri* Auerswald. Żyje w wodach stojących wśród pól pod Mielnicą licznie i w Kudryńcach na płaskowzgórzach.

118. *Plan. complanatus* L. (*Plan. fontanus* Lightf.) W Dobrowlanach pod Zaleszczykami w wodzie stojącej razem z *Plan. nitidus*.

119. *Plan. nitidus* Müll. Nad Dniestrem pod Zaleszczykami, a w Kudryńcach na odmiałach Zbrucza.

120. *Plan. Clessini* West. W wodach stojących koło Trembowli i Tarnopola, (Bucyki — ŁOMNICKI).

121. *Ancylus fluviatilis* Müll. W Dniestrze i Łomnicy pod Haliczem rzadki, zaś w Bystrzycy pod Wołczyńcem na kamieniach razem z *Neritina fluviatilis* bardzo licznie.

* 122. *Anc. fluviatilis* var. *lepidus* Colbeau. W Bystrzycy pod Wołczyńcem.

123. *Acroloxus lacustris* L. W wodach stojących koło Trembowli. W Serecie i Gnieźnie widziałem często skorupki zwietrzałe.

124. *Anodonta mutabilis* var. *cellensis* Schroeter. Po zatokach w Dniestrze i jego dopływach, w wodach stojących i w stawie tarnopolskim.

125. *An. mutabilis* var. *cygnea* L. W Serecie pod Grodkiem, zaś w Zbruczu aż po Skalę liczna.

126. *An. mutabilis* var. *anatina* L. Miejscami w Dniestrze i jego dopływach po zatokach.

* 127. *An. mutabilis* var. *Zbruczensis* m. fig. 25.

Nowa odmiana. Obie połowy muszli mało wypukłe, kształtu jajowatego i delikatne. Postać regularnie owalna, którą ta odmiana ma już od najpóźniejszej swjej młodości, tak, że później wcale się nie zmienia. Podobna jest nieco do odmiany *cygnea*, ale najwięcej do *An. mutab. var. ponderosa* Pfeiff., chociaż *An. ponderosa* ma skorupki znacznie grubsze i przednią część także odmienną.

Żyje w Zbruczu pod Kudryńcami.

* 128. *An. complanata* Zgl. W Zbruczu pod Kudryńcami.

129. *Unio pictorum* L. Typowa forma żyje w Dniestrze tylko miejscami i to nielicznie, zaś w jego dopływach większych i mniejszych pospolita, a w Serecie, Niczławie i w stawie tarnopolskim bardzo liczna.

130. *U. pictorum* var. *limosus* Nils. W Łukwi koło Halicza liczna, nierzadka także w Dniestrze i niektórych jego dopływach.

131. *U. tumidus* Philippson. W Dniestrze i dopływach. W Zbruczu zbierałem muszle niezwykłej wielkości, gdzie niektóre dorastają do 107 mm. dł., 60 mm. szer., a 42 mm. grub. Największa w Ikono grafii ROSSMAESLERA w tomie I. na tabl. 14, fig. 202. odrysowana, wynosi 97 mm. dł., 50 mm. szer. Barwą żywą zieloną, podłużnymi blade żółtymi paskami i nieco wydłużonym kształtem zbliżając się skójki tego gatunku ze Zbrucza do skójki malarskiej.

132. *U. batavus* Lm. W Dniestrze i dopływach po zatokach. Skójka ta zmienia także w płynących wodach podolskich swój kształt

wielokrotnie. Największe i nieco różniące się od typowej formy żyjące w Zbruczu przedstawia fig. 24.

133. *U. batavus* var. *ater* Nils. W Dniestrze i jego mniejszych i większych dopływach.

134. *Sphaerium rivicolum* Leach. W Dniestrze i jego dopływach pospolita. Największe dorastające do 23 mm. zbierałem w Gnieźnie i Serecie koło Trembowli i Tarnopola.

135. *Sph. corneum* L. W stawie tarnopolskim.

136. *Sph. corneum* var. *nucleus* Stud. W stawie tarnopolskim.

137. *Calyculina lacustris* Müll. W wodach stojących pod Zaleszczykami, Mielnicą, Tarnopolem. W Serecie i Gnieźnie koło Trembowli.

138. *Pisidium amnicum* Müll. W Dniestrze i dopływach pod Haliczem, w Serecie, Niczławie i Zbruczu.

* 139. *Pis. supinum* Schm. W Niżniowie nad Dniestrem w wodzie stojącej, w Serecie koło Trembowli i Tarnopola i w Gnieźnie.

140. *Pis. fossarinum* Cless. W wodach stojących wszędzie na Podolu od Halicza po Zbrucz i Tarnopol.

141. *Pis. pallidum* Jeff. W wodach stojących koło Niżniowa i Winiatynie pod Gródkiem.

142. *Pis. Scholtzii*. Cless. W Dobrowlanach pod Zaleszczykami w wodzie stojącej.

Uwaga. Ślimaki wodne i lądowe nazywa lud podolski raułkami. Na gatunki *Neritina fluviatilis*, *Melanopsis Esperi* i *M. acicularis* nie ma także innej nazwy. Skójki i szczeżuje nazywają znów skalkami, a nie (jak dotąd utrzymywano) czerepachami. Czerepachy są u nich jedynie tylko puste skorupy bez zwierząt. Dopytywałem się o to nieraz podczas wycieczek. Nad Dniestrem, a częściej jeszcze nad Seretem i Zbruczem żywi się lud ubogi skójkami i szczeżujami, i to nie tylko w czasie przednowku, lecz także w lecie i jesieni. Świadczą o tém niekiedy jakoby małe kopce ze skorup tych zwierząt usypane nad brzegami Seretu i Zbrucza. Zwierzęta te gotowane lub smażone na słoninie mają być, jak mnie zapewniano, potrawą smaczną i posilną. Używają ich także przeciw puchlinie wodnej.

SPIS MIĘCZAKÓW

zebranych na Babięj Górze w r. 1879

przez

STEFANA STOBIECKIEGO,

oznaczonych przez p. J. BAKOWSKIEGO.

- Arion empiricorum* Fér. W wilgotnych lasach aż po kosodrzew pospolity.
- *subfuscus* Drap. Po kosodrzew liczny.
- *hortensis* Fér. Na pniu bukowym jeden okaz.
- Limax Schwabii* Frnfl. W lasach, pod korą starych, gnijących pni; w kosodrzewinie i na Djablaku pospolity.
- *cinereo-niger* Wlf. Dochodzi do Djablaku, również pospolity.
- *cinereus* List. W lasach i na wyrobach nie rzadki.
- Vitrina diaphana* Drap. Pod korą starych pni cztery okazy.
- Succinea oblonga* Drap. Trzy okazy w dolnym lesie pod liśćmi.
- Hyalina nitens* Mich. W lasach i wyrobach pod kamieniami nad potokami nie rzadki.
- Helix rotundata* Müll. W lasach i na polanach leśnych pospolity.
- *ruderata* Stud. Jak poprzedni, również pospolity.
- *unidentata* Drp. (= *Cobresiana* Alt.) W lasach, rzadszy niż poprzedni.
- *incarnata* Müll. Lasy i kosodrzew. W miejscach wilgotnych pospolity.
- *vicina* Rossm. (= *carpatica* Friv.) W górnych lasach nie rzadki.
- *) *faustina* var. *associata* Zgl. W lasach i kosodrzewie rzadki.

*) Nowe dla fauny krajowej oznaczone gwiazdką.